

Eski Dil - Yeni Dil Tartışması Üzerine*

Alper Yavuz

Feyza Hepçilingirler, Cumhuriyet Kitap'ın "Türkçe Günlükleri" köşesinde eski dil - yeni dil tartışmasını gündeme getirdi. Anlattığına göre "Kızlar ve Babaları" adlı kitabın yazarları için kurulan bir Internet kümesinde bu tartışma başlamış. Bir yazar bu kümeye, genç yazarların yenileri varken neden eski sözcükleri yeğlediklerini soran bir ileti göndermiş. Sonrasında bu iletiye karşı başka iletiler yazılmış. Hepçilingirler de köşesinde üç hafta bunlara yer verdi (Hepçilingirler 2011a,b,c). Aslında eski dil - yeni dil tartışması entelektüel dünyanın onlarca yıldır bitmeyen, dönem dönem alevlenen eski tartışmalarından biri ancak son dönemde bu tartışma özel bir önem kazanmış gibi görünüyor. Genel olarak gençlerin konuşmalarında, Internet yazışmalarında; özel olarak genç yazarların gazete, dergi yazılarında ve kitaplarında eski dil giderek yaygınlık kazanıyor. "Eski dil" terimini de burada açıklamak gerekir. Burada "eski dil" ile anlatılmak istenilen dilde yaygın olarak kullanılan sözcüklerle aynı anlama gelen, çoğunlukla Arapça ve Farsça kökenli eski sözcüklerdir. Örneğin "olay", "bilgi" yerine kullanılan "hadise", "malumat" gibi sözcükler eski dilin sözcükleridir. Dilin eski sözcüklerden arındırılması çabasına "dil yenileşme" diyebiliriz. Dilin yabancı kökenli sözcüklerden arındırılması ve bunun için gösterilen çabalar dilde yenileşme kapsamındadır. Bu açıklamalardan sonra şu saptamayı yapabiliriz: Kimi genç yazarlar bilinçsizce kimi ise belirli gerekçelere dayanarak eski sözcüklerin dildeki konumunu korumaya yönelik tavır alıyorlar. Eski dilin korunması gerektiğini savunan yazarların belli başlı birkaç gerekçesi var. Hepçilingirler'in alıntılıdığı iletilerde bunlara rastlıyoruz. Bunların değerlendirilmesi, sağlam gerekçeler olup olmadıklarının ortaya çıkartılması önemli. Bu yolla genç yazarların bu gerekçeleri sorgulamalarına yönelik bir katkı yapılabilir. Bu nedenle ilk önce bu gerekçelerin neler olduklarını görelim ve bunları tartışalım. Sonrasında, bu görüşe karşı, dilde yenileşmenin gerekliliğini savunan belli başlı birkaç gerekçe ileri süreceğiz. Bu tartışma sırasında alıntılar yapsak bile Hepçilingirler'in yazısında adlarını verdiği yazarların adlarını anmayı gereksiz buluyoruz çünkü bu görüşler o yazarlara özgü görüşler olmayıp dil konusundaki belirli bir tavrın klasikleşmiş görüşleri olarak karşımızda duruyor. Bir başka

---

*Bu yazının yayın bilgisi şöyledir: Alper Yavuz (2011). "Eski Dil - Yeni Dil Tartışması Üzerine". İçinde: *İnsancıl Dergisi* 256, ss. 21-25.

deyişle ortaya konan düşüncelerin bir özgünlüğü yok. Bunlar, onlarca yıldır eski dili savunanların tanıdık gerekçeleri.

İlk olarak bu sözcüklerin Türkçeye bir zenginlik kattığı savıyla başlayabiliriz. Bu, sıklıkla yinelenen bir görüştür. Bu görüşe göre örneğin İngilizce, sözlükleri milyonlarca sözcük barındırdığı için zengin bir dildir. Oysa bu bir yanılsamadır. Bir dile zenginliğini veren şey, sözcük sayısı değil o sözcüklerin dile getirdiği anlam sayısıdır. Bir dil, ne kadar çok sayıda anlamı dile getirmeye izin veriyorsa o kadar zengindir. Bir dilin gelişmesini o dile verilmiş edebiyat, bilim ve sanat yapıtları sağlar. Özgün her yapıt dile bir katkıdır. O yapıtta kullanılan yeni kavramlar dili zenginleştirir, dile yeni anlamlar katar. İngilizce, Fransızca, Almanca gibi dillerin zenginlikleri o dillerdeki sözcük sayısından değil, o dillerde verilmiş özgün eserlerin niceliğinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, Türkçede aynı anlama gelen “çeviri”-“tercüme”, “devrim”-“inkılâp”, “ayrıntı”-“detay” gibi sözcüklerin bir arada bulunması, Türkçeyi zenginleştirmez, olsa olsa sözcük kalabalığına neden olur.

Eski dil yandaşlarının ikinci gerekçeleri her sözcüğün farklı çağrışımlar yaptığı, bu nedenle dile farklı zenginlikler kattığıdır. Bu yöndeki iletilerden birinde şunlar söyleniyor:

Ayrıca bazı kelimelerin çağrışımlarının bazılarına göre daha zengin olduğunu da dile getirmeliyim. Münazara, münakaşa, tartışma... Üçü birden yaşasın sözlüklerimizde, ne güzel! Asıl endişe verici olan aynı kelimelerle konuşup anlaşılamamaktır bence (...)

Bir diğer ileti ise şöyle:

Binlerce yıllık çağrışımı olan kelimeleri kullanmamak daha vahim değil mi? Dünya edebiyatı ve etimolojisi bunun örnekleriyle dolu hepinizin bildiği gibi. Kelimeyi kelime yapan çağrışımlardır, harflerin yan yana gelmesi yeterli değildir.

Bu yazarların “çağrışım” derken neyi anlatmak istedikleri çok açık değil ancak bu sözcüğü “anlam” dışında bir şeyden söz etmek için kullandıkları sonucu çıkartılabilir, yoksa eş anlamlı “münakaşa” ve “tartışma” sözcüklerinin farklı çağrışımlar yaptığı söylenmezdi. Bu iki yazar da “çağrışım” ile sözcüklerin kişide uyandırdığı izlenimi, bir başka deyişle duygusallık da içeren zihinsel etkiyi anlatmak istiyor gibi görünüyorlar. Konuya dil felsefesi açısından bakarsak, sözcüklerin izlenimler ya da çağrışımlar uyandırdığı görüşünün ve bu izlenimlerin dilin temeli olduğu savının dil felsefesinin en eski görüşlerinden biri olduğunu görürüz. Örneğin Locke bu görüştedir:

İnsanda, kendisi gibi başkalarının da yararlanıp zevk alabileceği çok değişik düşünceler bulunmakla birlikte, bu düşünceler

başkalarının görülemez ve onlardan gizli olarak ve kendiliklerinden açığa çıkamayacak biçimde insanın içinde bulunurlar. Düşüncelerin iletişimi olmadan toplumsallığın kolaylık ve üstünlükleri de olmayacağından, insanların, düşüncelerini oluşturan o görünmeyen ideleri başkalarının da bilmesini sağlayacak kimi dışsal duyulur imler bulmaları gerekliydi. Bu amaç için hiçbir şey, gerek zenginlik gerek çabukluk bakımından, insanların böylesine bir kolaylık ve çeşitlilikte yapma yeteneğini kendinde bulduğu bu düzenli sesler kadar uygun olamazdı. Böylece doğanın bu amaca çok iyi uydurduğu *sözcüklerin*, insanların idelerinin imleri olarak nasıl kullanılmaya başladıklarını çok iyi anlayabiliyoruz (...) (Locke 2004, s. 287)

Alıntıda da görülebileceği üzere Locke için sözcükler bir tür zihinsel imge de denebilecek idelerin imleridir. Bu görüş onun da farkında olduğu gibi “düşüncenin iletişimi” sorununu beraberinde getiriyor. Bu dil görüşü temel alındığında düşüncenin dil yoluyla aktarımı nasıl açıklanabilir? Dilsel iletişim öznel idelere, çağrışımlara, izlenimlere dayanıyorsa da, iki insanın aynı sözcüklere aynı ideleri bağlayıp bağlamadıklarını nereden bilebiliriz? Bu sorulara Locke’un çok doyurucu bir yanıt verdiğini söylemek güç. Onun bu konudaki görüşü, sürekli kullanım ile sözcükler ve ideler arasında sıkı bir bağlantının olduğu, zaman içinde sözcüklerin kullanımının bir alışkanlık durumuna geldiğidir (Locke 2004, s. 290). Locke, toplumsallık içinde ide ve sözcük bağlantısının aynılaştığı görüşünü savunuyor gibi görünür. Ancak bu savın bugün için yetersizliği hemen hemen bütün dil felsefecilerince kabul ediliyor. Bu görüşe ilk karşı çıkanlardan biri, modern dil felsefesinin kurucularından Frege’dir. Frege şöyle söyler:

Bir imin göndergesi ve anlamı, çağrıştırılan ideden ayırt edilmelidir. Eğer bir imin göndergesi duyular tarafından algılanabilir bir nesneyse, onun bendeki idesi, sahip olmuş bulunduğum duyu-izlenimlerinin anıları ile hem içimde hem de dışımda yerine getirdiğim edimlerden doğan içsel bir imgedir. Böyle bir ide çok defa duyguyla doymuştur; ayrı ayrı parçalarının netliği değişir ve salınır. Aynı anlam her zaman, hatta aynı insanda bile, aynı ide ile bağlantılı değildir. İde öznedir: Bir kimsenin idesi başkasınıninki değildir. Doğal olarak bu durumda aynı anlamla çağrıştırılan idelerde türlü farklılıklar çıkar. Bir ressam, bir binici ve bir zoolog belki de ‘Bucephalus’ adına farklı ideleri bağlayacaklardır. Bu, ide ile birçoklarının ortak malı olabilecek ve bu yüzden de tikel anlığın bir parçası ya da kipi olmayan, anlam arasında özsel bir fark oluşturur. Çünkü kimse insanlığın bir kuşaktan diğerine aktarılan ortak düşünceler birikimine sahip olduğunu kolaylıkla yadsıyamaz.

(Frege 1989, s. 9)¹

Bu alıntıda Frege, Lockeçu dil görüşünü eleştiriyor. Onun karşı çıktığı sözcüklerin zihinde ideleri çağrıştırdığı savı değil, bu idelerin düşünce iletiminde rolü olduğu görüşüdür. Frege'ye göre ideler öznel ve tek bir kişinin zihninde bile değişime açık olmalarından dolayı "kuşaktan kuşağa aktarılan düşünceler birikimine" temel oluşturamazlar. Bu temel, ancak nesnelliğinden kuşku duyulmayan "anamlarda" aranmalıdır.² Anlam, ide gibi değişken değil, insanlığın düşünce birikimini taşıyan nesnel bir yapıdadır. Dilsel iletişimin çağrışımlara ve idelere dayanmadığı görüşü Frege'den sonra yaygınlık kazanmıştır. Bugün neredeyse bütün dil felsefecileri Lockeçu dil görüşünü reddederler. Ancak nedense yukarıda verilen alıntılarda görüldüğü üzere kimi edebiyatçılar bu görüşü savunmayı sürdürüyorlar. Onların görüşlerinin haklı gerekçelere dayandıklarını düşünmek için hiçbir neden görünmüyor. Sözlü sanatlar içinde en soyutu sayılabilecek şiirde bile, şairin sözcüklerin çağrışımları yoluyla düşüncelerini dile getirdiği savlanamaz. İskender'in atı Bucephalus'tan söz etmek isteyen bir şair, bu sözcüğün bir ressamda, bir binicide ve bir zoologda ayrı ayrı nasıl çağrışımlar yapacağını hesaba katmaz. Kuşkusuz sözcük, farklı kişilerde farklı çağrışımlara neden olur ancak bu çağrışımlar şairin sözcüğü kullanırken düşündüğü anlamdan farklı şeylerdir. Bir şiirdeki sözcüklerin anlamlarını bir kişinin başka türlü sanması, onun bu şiiri yanlış anladığını gösterir, yoksa onda farklı çağrışımların oluştuğunu değil.

Bir gerekçe olarak sayılamaz belki ama sıklıkla karşılaşılan ve Hepçilingirler'in köşesindeki iletilerde de geçen "çok oturgaçlı götürgeç" sorununa değinelim. Bir söylentiye göre Türk Dil Kurumu ya da başkaları "otobüs" yerine "çok oturgaçlı götürgeç", "tren" yerine ise "alttan ittirmeli üstten tutturmeli çok oturgaçlı götürgeç" terimlerini önermişler. Bu söylentiye ciddiye alıp dilde yenileşme çalışmalarını "Ne yani, 'otobüs' yerine

¹Alıntıda geçen "yönletim" sözcüğünü bugün yaygın olarak kullanılan eş anlamlısı "gönderge" sözcüğü ile değiştirdim. Konu açısından doğrudan bir önemi yok ancak yine de Frege'nin "anlam" ve "gönderge" ile neyi anlatmak istediğini açıklamakta yarar var. Frege'ye göre bütün dilsel yapıların anlamı ve göndergesi vardır. Örneğin "Aristoteles" sözcüğünü ele alalım. Bu sözcüğün göndergesi nesnesi, yani Aristoteles adındaki kişidir. Aynı sözcüğün anlamı ise bir belirli betimlemedir. Bu belirli betimleme "Aristoteles" örneği için "İskender'in öğretmeni", "Platon'un öğrencisi", "Stagirali filozof", "Metafizik'in yazarı" ya da bunların birleşiminden oluşan tek bir belirli betimleme olabilir.

²Frege'ye göre bir sözcük tümce içinde bağlama göre anlam kazanır. Bu anlam o tümce bağlamı düşünüldüğünde herkes için aynıdır, bir başka deyişle nesnelidir. Anlam-gönderge-ide ilişkisini anlatmak için Frege'nin ünlü teleskop örneğini verebiliriz. Teleskop ile benzerlik kurarsak aya bakan bir gözlemci için gökteki ay göndergeye, teleskopun camındaki görüntü anlama, gözlemcinin retinasındaki görüntü ise ideye karşılık gelir. İde, retinada oluşan görüntü gibi öznelidir. Kişiden kişiye değişebilir. Teleskopta oluşan görüntü, teleskop farklı açılarla gökyüzüne tutulduğunda değişebilir. Bu durum anlamın bağlama göre değişebilmesine benzer. Ancak teleskop aynı açıyla gökyüzüne tutulduğunda, camında her zaman aynı görüntü oluşur. Bu durum da bir sözcüğün aynı bağlamda her zaman aynı anlama gelmesine benzer (Frege 1989, s. 9).

‘çok oturgaçlı götürgeç’ mi diyelim?” şeklinde küçümseyenler olur sık sık. Gerçi Hepçilingirler bunun kırk yıllık bir yalan olduğunu, bu yalanın nereden kaynaklandığını, TDK’nın hiçbir zaman böyle terimler önermediğini yazdı (Hepçilingirler 2011c) ancak şimdilik bunların gerçekten önerilmiş terimler olduğunu varsayalım. Bu durumda sorulması gereken soru şu: Hiçbir yazılı ve sözlü metinde rastlanılmayan, yalnızca yeni dil çalışmalarlarıyla alay etmek için kullanılan bu terimleri, eleştiri konusu yapmak eleştiri ahlâkına ne kadar uygun düşer? Benzer biçimde eski dili savunanlara “Ne yani ‘çıkmaç’ yerine ‘gayr-i kabil-i hal mesele’; ‘toplumculuk’ yerine ‘iştirakiyun mezhebi’ mi diyelim?” diye sorulsa ne derler acaba? Bu soruyu tartışma dışı bulurlar mı? Bulurlarsa kendileri neden benzer bir tutum izliyorlar, üstelik bir söylentiye dayanarak.

Son olarak “eski metinleri anlamama” gerekçesine bakalım. Hepçilingirler’in köşesindeki iletilerden birinde şunlar söyleniyor:

Dilimiz maalesef çok büyük bir darbe yemiştir- ne acı ki zararları artık telafi edilemeyecek bir darbe. Benim oğullarım, büyükbabamın yazdığı bir kitabı anlayamıyorsa, burada ne kadar korkunç ve hazin bir kültürel kopukluk ve yabancılaşma var... (Oysa Shakespeare’i Goethe’yi bugün bile anlarız). Bugün İngilizce kelimelerin %60’dan fazlası, ya Yunan ya Latin kökenli imiş! İngilizce konuşulan ülkelerde kimse bu konuda kompleksli değil, kimse ‘Vah vah, biz niçin Öz İngilizce konuşmuyoruz?’ diye üzülüyor. (...) yazarlar olarak bizlere hepimize, unutturulan kelimeleri (de) merak etmek, öğrenmek, kullanmak, kullandırmak, teşvik etmek için bilinçli ve ekstra bir çaba harcamak sorumluluğu düşüyor.

Burada dilde yenileşmeyi savunanların “kompleksli olma” ile suçlandığı kısmı, aşağıda karşı gerekçelerin sıralandığı bölümde ilgilenmek üzere bir kenara bırakalım ve alıntıdaki diğer sava bakalım. Şurası doğru, günümüzden 70-80 yıl önce yazılmış metinler bile bugün konuştuğumuz Türkçeye çevrilmeden anlaşamıyorlar. Dönemin aydınlarının konuştuğu ve yazdığı dil, bugünün Türkçesinden tamamen farklı. Ancak halkın konuştuğu dile baktığımızda durum farklılaşıyor. Çok gerilere, 13. yüzyıla bile gitsek, halkın dilini konuşan şairlerin ne dediklerini bugün çeviriye gerek duymadan anlayabiliyoruz. Örneğin Yunus Emre’nin şu dizelerine bakalım:

Yalancı dünyaya konup göçenler
Ne söylerler ne bir haber verirler
Üzerinde türlü otlar bitenler
Ne söylerler ne de bir haber verirler

Kiminin üstünde çimenler biter
Kiminin başında sıra serviler

Kimi masum kimi güzel yiğitler
Ne söylerler ne de bir haber verirler (Başgöz 1995, s. 288)

Bu dizelerde ve şiirin devamında bugün için yabancı gelebilecek hiçbir sözcük yok. O halde sorunu doğru bir biçimde ortaya koymak gerekir. Sorun, dil devriminden önce aydınların ve halkın farklı diller konuşmasıdır. Cumhuriyet devrimi bu ikiliği ortadan kaldırdı. Bugün gazetelerin, dergilerin dilini, okuma yazma bilen her kişi anlayabilir. Dil devriminden önce bu olanaklı değildi. Ancak uzun süren bir dil eğitiminin ardından gazete ve dergilerdeki dil anlaşılabilirdi. Benzer süreçler, Batı Avrupa dillerinde de yaşandı. Alıntıda söylendiği üzere Shakespeare’i günümüz İngilizcesini konuşan bir kişinin okuması, Goethe’yi günümüz Almancasını konuşan bir kişinin biraz zorlanarak da olsa anlaması olanaklı. Bunun temel nedeni, bu yazarların halkın dili ile yazmaları. Peki ya Shakespeare, kendisinden çok sonra yaşamış Newton gibi Latince yazsaydı onu kim anlayabilirdi. Yine aynı şekilde Goethe’yi anlayabilen Alman okuyucular neden Kepler’in yazdıklarını anlayamamaktadırlar. Descartes, Spinoza, Thomas More, Bacon ve başka yüzlerce yazarı neden ülkelerinin insanları anlayamamaktadırlar. Bu yazarları anlamak için uzun yıllar süren Latince eğitimi gerekmektedir, tıpkı bizim eski metinleri anlamamız için Osmanlıca eğitiminden geçmemiz gerekmesi gibi. Bir fark var, Türkiye’nin dil devrimi, Batı devletlerinin dil devrimlerine göre çok daha kısa sürede gerçekleşti. İngiltere’nin, Fransa’nın yüzyıllarca süren dil devrimi, bizim ülkemizde birkaç on yıl sürdü. Dil tartışmalarının bugün de yoğunlukla sürmesinin bir nedeni de bu olsa gerek. İngilizcede yaşayan Latince sözcüklerin konumu ile bizim dilimizde yaşayan Osmanlıca sözcüklerin konumu birbirinden çok farklıdır. Öncelikle İngiliz dilinin köklerinden biri de Latince’dir. Büyük Britanya adasına Germen göçleri olduğunda adada varolan dillerden biri Latinceydi. İngilizcenin temelleri içlerinde Latince de olan bir küme dilin kaynaşmasıyla atıldı. İngilizcenin Latinceyle yapısal benzerliği de göz önünde bulundurulursa, İngilizcede Latince sözcüklerin yaşaması, İngilizlerin bir yenileşmeye gereksinim duymuyor olmaları anlaşılabilir. Ancak durum Türkçe-Osmanlıca ilişkisinde bambaşka. Bir kere Osmanlıca Türkçenin köklerinden biri değil. Türkçe, Osmanlıcadan çok daha eski bir dil. Osmanlıcaya kaynaklık eden Arapça ve Farsça da Türkçenin köklerinden değil, bunlar tamamen ayrı kaynaklardan gelen diller. Bunun yanı sıra Osmanlıca yapı bakımından da (ekler, kökler, tümce kuruluşu) Türkçeye benzerlik göstermiyor. Durum böyleyken Osmanlıca-Türkçe ilişkisini, Latince-İngilizce ilişkisine benzetmek doğru olmaz. Şu söylenebilir: Okullarımızda Osmanlıca eğitimi de verilsin ve gençler eski metinleri okuyabilsinler. Bu istem tartışılabilir. Ancak Osmanlıcanın Türkçe içinde yaşamasını istemek, bunun olması için çaba göstermek, olmadığını görünce yakınmak dil konusunda sağlıklı bir tutum gibi görünmüyor.

Eski dili savunanların gerekçelerinin eleştirisinden sonra şimdi de karşı

gerekçelere geçelim. Yukarıdaki alıntıda, dilde yenileşmeyi savunanların “kompleksli” oldukları şeklinde bir görüş vardı. Bu görüş, haksız bir görüş. Bu görüşün haklı duruma gelebilmesi için öncelikle dilde yenileşmeyi savunanların gerekçelerinin çürütülmesi gerekir. O gerekçelerden üçüne bakalım.

İlk olarak söylenmesi gereken, ister eski dilden kalma isterse batı dillerinden gelme olsun, yabancı sözcüklerin büyük çoğunluğu, bizim dil yapımıza uygun değil. “Kâğıt”, “perspektif”, “katil”, “asgari”, “laboratuvar”, “müteahhit”, “aidat” vb. daha başka sözcükleri doğru seslendirebilmek özel bir çaba gerektiriyor. Yabancı kökenli sözcüklerin seslendirilişleri yanı sıra yazılışları konusunda da sıklıkla hata yapılıyor. Mümtaz Soysal köşesinde böyle bir yanlış eleştirmişti. “Aveneler” diyen bir yazarın “avene” sözcüğünün çoğul olduğunu bilmediğini söylemişti (Soysal 2011). Başka bir örnek “meta” sözcüğüne nasıl ek getirileceği ile ilgili sorundur. Dilimize uygun olan “metayı” demek iken kökeninden dolayı sözcüğün “metayı” olarak yazıldığı metinlere rastlıyoruz. “Hukuk”, “iktisat” vb. yerleşmiş sözcüklerin bile ekli durumlarının farklı farklı yazımlarıyla karşılaşırız. Batı kökenli sözcüklerin neden olduğu yazım yanlışlıklarına örnek vermeye gerek yok sanırım. Bunlarla her gün, her yerde karşılaşmak olası.

İkinci olarak Türkçe köklerden sözcük türetmenin geniş olanaklarını bir karşı gerekçe olarak sayabiliriz. Türkçenin yapısı kolaylıkla sözcük türetmeye el veriyor. Sözcük türetmenin kuralları çok açık. Üstelik türetilen sözcüklerin kökleri tanındığından, eklerinin de işlevi bilindiğinden, yeni türetilmiş sözcüklerin anlaşılması çok kolay oluyor. Bir konuşmada dinlemiştim, küçük bir çocuğun cinayet işleyen bir kişiyi anlatmak için “öldürümcü” dediği, bu sözcüğü çocuğun kendisinin türettiği söylenmişti. Gerçekten de böyle sözcüklerin türetilmesi küçük bir çocuk için bile olanaklı. İlk kez duyulan bu sözcüğün ne anlama geldiği anlaşılıyor. Bunlar Türkçenin sağladığı olanaklar. Bu olanaklar, bilim, felsefe ve sanat dili olarak Türkçenin gelişime ne kadar açık olduğunu gösteriyor.

Üçüncü olarak teknik değil, siyasal bir gerekçe var, bu da dilin laikleşmesi. Batı Avrupa dillerinde Latince yüz yıllar boyunca din dili olarak kullanıldı. İncil’in Latince dışındaki dillere çevrilmesi için büyük kavgalar verildi. Dinsel kitapların yerel dillere çevrilmesi, halkın onları kolaylıkla anlamasını sağlayacağı ve din adamlarına olan gereksinimi azaltacağı için din adamları çeviri hareketlerine karşı çıktılar. Din adamlarının toplumlar üzerindeki etkisi yerel dillerde eserler verilmesini engelledi. Bu dillerin gelişmesi engellendi. Ancak burjuva sınıfının, aristokrasiye ve onun bir parçası olan din adamlarına üstün gelmesiyle Batı Avrupa dillerinin önü açıldı. Laikliğin benimsenmesi, dinsel kitapların ve diğer yayınların artık yerel dillerde yapılmasını sağladı. Latincenin egemenliğin kırılması Batı Avrupa’da yüzyıllar sürdü. Batı Avrupa burjuva devrimleri ile benzer ilkelere yola çıkan Türkiye Cumhuriyeti’nin de yaptığı ilk işlerden biri dil devrimi olmuştur. Dil devriminin yukarıda sözü edilen teknik gerekçelerinin

yanı sıra siyasal bir amacı da vardı. Yüzyıllarca din adamlarının ve aydınların kullandığı Arapça-Farsça kökenli sözcüklerin dilden temizlenmesi, bunların yerine Türkçe kökenli sözcüklerin konulması, dil devriminin temel amaçlarından biriydi. Bu sayede dinsel kitapların ve diğer yayınların, halkın anlayacağı bir dile çevirisi olanaklı olacak ve aydınlanma halka yayılabilecekti. Batı Avrupa'da olduğu gibi, din adamlarının egemenliği de bu yolla kırılabilecekti. Halk, okuduğunu anlarsa din adamına gereksinimi azalacaktı. Bugün için bu amaçların tamamına ulaşıldığını söylemek güç. Yeni bir dil yaratıldı ancak aydınlanma halka yayılamadı. Savaşım bugün de sürüyor. Eski dili savunanlar ister istemez Cumhuriyet Devriminin aydınlanma amacının karşısında konumlanıyorlar. Bir kesim bilinçli olarak siyasal ve dinsel nedenlerle bunu yapıyor. Genç yazarların da içinde olduğu bir başka kesim ise bu tavrı siyasal ya da dinsel değil, yukarıda eleştirdiğimiz teknik gerekçelerle sürdürüyor. Eski dili savunan genç yazarların unutmaması gereken nokta, dilde yenileşmenin yalnızca teknik bir sorun değil, bir aydınlanma sorunu olduğudur.

Kaynaklar

- Başgöz, İlhan (1995). *Yunus Emre*. İstanbul: Indiana Üniversitesi Türkçe Programı Yayınları.
- Frege, Gottlob (1989). "Anlam ve Yönletim Üzerine". Çev. H. Şule Elkâtip. İçinde: *Felsefe Tartışmaları* 5, ss. 7–23.
- Hepçilingirler, Feyza (7 Tem. 2011a). "Türkçe Günlükleri". İçinde: *Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki*.
- (14 Tem. 2011b). "Türkçe Günlükleri". İçinde: *Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki*.
- (21 Tem. 2011c). "Türkçe Günlükleri". İçinde: *Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki*.
- Locke, John (2004). *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme*. Çev. Vehbi Hacıkadiroğlu. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Soysal, Mümtaz (25 Tem. 2011). "Zoraki Nikâh". İçinde: *Cumhuriyet Gazetesi*.